

ÇOCUKLARA OKUMAYI SEVDİREN BİR YAZAR KEMALETTİN TUĞCU İÇİN VEFA ÖDEVİ GÜNLÜK -II-

Mustafa Ruhi ŞİRİN

A taköy, 3 Aralık 1988 Yağmurlu ve soğuk havalarda İstanbul tenhalaşıyor. Öğleden sonra Kemalettin Tuğcu'yu evinde ziyaret ettim. Yıllık için kararlaştırdığımız konuşmayı yaptık önce. Konuşmanın giriş bölümünde yer alacak giriş yazısının taslağını sığağı sığağına günlüğüme kaydediyorum:

Birkaç yıl öncesine kadar yazdıklarını tekrar okumak istemediğim bir yazardı Kemalettin Tuğcu. Ülkemizin çocuklarca hâlâ en çok okunmakta olan yazarını kendimce değerlendiriyordum. Sonunda şunu gördüm: Tuğcu'nun yazdıkları edebiyatla ilgili değil, edebiyat yapmaya çalışmıyor, yazıyor, hem de akıl almaz bir şekilde.

Üç yüz altmış küçük çocuk romanı yayımlanmış. Kemalettin Tuğcu çağdaş bir masal yazarıdır. Masal vurgusunu kabul etmiyor Tuğcu. Benim masalla ilgim yok, diyor.

On üç yaşından beri yazıyor. İlk yazdıklarını da yakmış. Bunların çoğu büyükler için yazdığı romanlarmış.

Ülkemizde yazarlığının ciddiye alınmadığını biliyorum. Aslında bu bir haksızlık. Elli yıldır okunan bir yazar üzerine birkaç tezin yapılmamış olması da düşündürücü. Birçok yazar Kemalettin Tuğcu okuyarak işe başlamış. Sonra yazar filân değil, diyerek, adından söz etmeye gerek görmemişler. Ülkemizin her kitap satan dükkânında bir rafı bir yazar doldurmuşsa, üzerinde durulması gereken nokta burasıdır. Hele bu yazar kendini hiçbir zaman anlatmak istememişse, kendi deyimiyle, pazara çıkmamışsa, bu acımasız eleştiriler yapılmalıydı...

Kemalettin Tuğcu adını okuyunca, hep hüzünlü bir keman sesini duyarım. Yağmurlu bir aralık günü onu ilk görünceye kadar kemanla ve piyanoyla ilgisini bilmiyordum. Salondaki piyanonun üzerinde kemani görünce biraz olsun rahatladım. Kemalettin Bey konuşurken gözüm kemanda ve zevkle dinliyorum. İlk kitabını yüz liraya nasıl sattığını anlatıyor. Doğrusu şimdilerde de aynı şeyi yapıyor. Birçok

kitabının satın alındığını fakat basılmadıklarını ve kayıp olduklarını hayıflanarak belirtiyor. Acaba bu kadar çok okunmasında yılda birkaç kitap yazmasının, bunları ucuz ucuz yayıncıya satmasının bir rolü olabilir mi?

Konuşmanın sonunda, Kitaplarınız zamana karşı direnebilecek mi? soruma verdiği cevap şöyle: *Kitaplarımın ömrü memleketimizin yeni doğan çocuklarına bağlıdır. Beni babalar, dedeler tavsiye ediyorlar. Onları okumaya, iyi insan olmaya teşvik ettiğimi biliyorlar. Sanıyorum uzun bir süre okunacağım...*

Kemalettin Tuğcu'nun okunma arzusu her yazar için geçerli. Yazarlığı bir sığınak kabul etmiş. 1950'li yılların sonundan bu yana yazdığı 'küçük romanlar'ın tamamına yakını dönem romanı. 1980 sonrası Türk sinemasındaki dönüşüme karşın, Tuğcu, benzer konuları tekrar tekrar yazıyor; önceden yazdıklarını kısaltmayı tercih ediyor. Yeni kuşaklar için iyi bir seçim yapılarak tekrar Tuğcu'nun kitaplarından seçmeler okura sunulabilir.

Ataköy, 8 Ocak 1989 Kemalettin Tuğcu, üç yıl önce kitaplarının okullarda yasaklandığı haberini duyunca beni aramıştı. Çocuk kitaplarının Talim ve Terbiye Kurulunca tavsiye edildiğini biliyoruz. Bir hafta boyunca tavsiye kararının iptal edilip edilmediği yönünde Millî Eğitim Bakanlığından bilgi alamadık.

Geçen hafta Beşir Ayvazoğlu ile konuşmuştum. Beşir Bey Kemalettin Bey'i aramış. Bugünkü *Tercüman* gazetesinde Tuğcu'nun görüşüne yer vermiş: *Beni kendi taraflarına çekemeyenler, kitaplarımın yasaklandığı haberini çıkardılar. Halbuki çoğu tavsiyeli. Bana herhangi bir yazı yazılmış değil. Millî Eğitim Bakanlığı'ndan bir açıklama yapılmasını bekledim, yasaklamanın gerekçelerini öğrenmek istedim...* Beşir Bey, haberin yanına Kemalettin Tuğcu ile ilgili yazdığım portre denemesine de yer vermiş.

Ataköy, 21 Kasım 1990 *Ben ayrı bir çocuk edebiyatının var olduğuna inanmıyorum...* (Argos dergisi, Ekim 1990, sayı: 26) Nemika Tuğcu'nun Kemalettin Tuğcu ile yaptığı söyleşide yer alıyor bu cümle. Tuğcu, bu görüşünü yıllardır ifade ediyor. Bir an şöyle düşündüm: Kemalettin Tuğcu'nun edebî kamunun dışında tutulmasının nedeni bu görüşü müdür? Hayır! Kemalettin Tuğcu yazarlığını edebiyatın uzağında tutuyor ve kendini bir yazar olarak tanımlıyor. Edebî kamunun gerekçesi ise belli konuları "istismar" ettiği görüşüne dayanıyor. Buna karşın, niçin bu kadar çok okundu Kemalettin Tuğcu? Bence Tuğcu'nun yazarlığının en karakteristik özelliği düz hatlı tipleri anlatırken merak düğümleri kullanıyor; konuşur gibi ve olabildiğince yalın yazdığı için kolay okunuyor.

Ataköy, 11 Şubat 1992 Bugün, Çocuk Vakfının açılışı ve son 40 yılda Çocuk Dünyasına Hizmet Ödül Töreni'nden geç vakit eve dönebildim. AKM'de gerçekleşen törene Kemalettin Tuğcu ile Ayşe Değirmencioğlu gelemedi. Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın onur konuğu olarak teşrif ettiği törene Kemalettin Tuğcu gönderdiği

bir yazı ile kütüphanesini Çocuk Vakfına bağışladığını kızı Gülsevil Acır aracılığıyla açıkladı. Salonun alkış sesleri hâlâ kulaklarımda.

Nişantaşı, 8 Mayıs 1992 Kemalettin Tuğcu'nun 'küçük romanları'na sinemacılar tekrar ilgili göstermeye başlamış. Kemalettin Bey aradı ve telif sözleşmesi konusunda yardımcı olmamı istedi. Çengelköyü'ne taşınmışlar. Telif hukukçusu arkadaşlarla görüşükten sonra ziyaretine gideceğim.

Ataköy, 5 Mayıs 1993 Orhan Pamuk bugünkü *Aydınlık* gazetesindeki konuşmasında Kemalettin Tuğcu'yu değerlendirmiş: "*Kemalettin Tuğcu, yazdığı yıllarda dünyadan kopuk bir küçük burjuvalar ülkesi olan Türkiye'nin korkularıyla ve umutlarıyla çok başarıyla oynamıştır. Melodramik duyarlığında, hayat kavgası veren çocuklara gösterdiği dikkatlerde Dickens'dan bir şeyler vardır. Bugün onu bana daha ilginç kılan ise şehir hayatında, İstanbul hayatına gösterdiği sevgidir. Köprüaltı Çocukları (bu adla bir çocuk kitabı yok), yer altı tünelleri, dilenci çeteleri, seyyar satıcıları, okul hayatı, şehrin karanlık köşeleri gibi şeyler. Kara Kitap'ı yazarken ondan da bir şeyler öğrenmiş olduğumu şimdi sevgiyle düşünüyorum.*" Bakalım Tuğcu hakkında samimi itiraflarda bulunan kaç yazarımız olacak!

Ataköy, 7 Ocak 1994 Turan Yüksel, *Kemalettin Tuğcu'nun Tüm Yapıtları* başlığı altında çok önemli bir çalışma yayımlamış. (*Dünya Kitap*, 7 Ocak 1994, sayı: 27) Turan Yüksel, Evin Romanları Dizisi'nde (1943) 8 romanla başlayan, ilk romanı *Sokak Çocuğu* (1955) ile devam eden ve bugüne kadar süren yazarlığında yayımlanmış 301 kitabı yanında 139 yayımlanmamış kitap tespit etmiş. Kitapların basım tarihleri ve baskı sayılarına yer vermiş olması da çok yararlı olmuş.

Kemalettin Tuğcu'nun eliyle hazırladığı ve bana teslim ettiği 20 sayfalık defterin çocuk romanları bölümünde de 439 sayısı yer alıyor. Kavuniçi rengi defterin 16'ncı ve 17'inci sayfalarındaki *Büyük Romanlar* başlığı altında üçü tefrika 29 kitap adı var. Defterin 16'ncı sayfasında ayrıca 4 tercüme kitap daha kayıtlı. Bu durumda kitap sayısı 468'e ulaşıyor. Ayrıntılı bir bibliyografya hazırlanmadan Kemalettin Tuğcu üzerine araştırma yapmak da kolay olmayacak. Çünkü, evindeki kitaplığında bile yayımlanmış kitaplarından çok azı var...

Ataköy, 7 Mayıs 1995 Mengü Ertel'in sunuculuğunu yaptığı *Cumhuriyete Kanat Gerenler* belgeselinde bu hafta Kemalettin Tuğcu tanıtıldı. TRT 2'deki belgesele Kemalettin Tuğcu'nun görüş vermiş ve görüntü kaydı yapılmış olması da sevindirici. Belgeselde olabildiğince Kemalettin Tuğcu portresi saygı ve teşekkür yaklaşımıyla yansıtılmış. Belgesele sırasıyla Turan Yüksel, Rakım Çalapala, Selim İleri, Mustafa Ruhi Şirin, Bedri Koraman, kızı Gülsevil Tuğcu Acır, kardeşi Faik Tuğcu'nun görüşlerine yer verilmiş. Belgeselin sonunda Mengü Ertel'in Kemalettin Tuğcu'ya seslenişini kaydediyorum günlüğüme:

Evet Kemalettin Bey hepimizi kitaplarınızla ağlattınız. Duygularımızın karbon kâğıdı oldunuz. Ağlamanın ayıp olmadığını sonradan şarkılardan da öğrendik. Erkekler ağlamaz tabusunu yıkarak nice erkeğin duygularını açığa çıkarmasına neden oldunuz. Sizinle birlikte acıyla özdeşleşmenin olgunluğunu tattık. Gerisini hayat bize öğretti. Üvey annelerin hepsinin kötü olmadığını, ortalıkta çok sayıda iyi kalpli zengin dolaşmadığını, iyilerin her zaman kötülerini yenemediğini hayat bize öğretti. Gönlümüzün o hüznün telini titreten kitaplarınızla, hayatın gerçeklerini üst üste koyduk, ama sonuçta o masum çocuğun ruhu sağlığında, hiçbir şey yitirmedi. Sayenizde Kemal Bey. Sağolun varolun...

Tekirdağ (Barbaros) 13 Ağustos 1995 Kemalettin Tuğcu ile ilgili kanaatlerde bir yumuşama seziyorum. *Çocuk Edebiyatı Yıllıkları*'ndaki konuşmaları ve Mengü Ertel'in hazırladığı belgesel sonrası bu izlenimi edindim. Buna karşılık, bugünkü *Sabah* gazetesinde Nuriye Akman'la yaptığı söyleşide, 'hiçbir zaman "yazarım" diye çıkmadım ortaya' diyor, Tuğcu. Böylece edebî kamuyla da dalgasını geçiyor üstat.

Ataköy, 14 Mayıs 1995 Bugünkü *Zaman* gazetesinde *Cumhuriyete Kanat Gelenler* belgeselinin Kemalettin Tuğcu bölümünde Selim İleri ve bendenizin Kemalettin Tuğcu ile ilgili görüşlerine yer verilmiş. Bu iki görüş de Kemalettin Tuğcu savunması kabul edilebilir.

Ataköy, 18 Ekim 1996 Kemalettin Tuğcu'nun vefat ettiğini ailesi duyurdu bana. Yarın kılınacak öğle namazından sonra Şişli Camisi'nden Çengelköyü'ndeki aile mezarlığına defnedilecek. Geç vakte kadar çocuk kitabı yazarlarına telefon açtım. Vefatı ile ilgili haberi Çocuk Vakfından belgegeçerle ajanslara ve gazetelere duyurduk.

Kanal 7 televizyonundan Ahmet Hakan aradı ve *Haber Saati*'nde Kemalettin Tuğcu'yla ilgili görüşlerime yer vermek istediğini söyledi. Tuğcu'yla ilgili ilk değerlendirmem kısaca şöyle:

Kemalettin Tuğcu, Türkiye'nin de özeti idi. Kitapları köylere kadar ulaşmış, kitatevlerinin vitrinlerini onun kadar süsleyen bir başka yazarımız da olmadı. Edebiyat iddiası taşımadan mahallemizin, sokağımızın acılı insanlarını yazdı. 1940'lardan 1980'lere kadar birkaç kitabını okuyarak büyüyen çocuklarımızın sayısı hiç de az değil. Ülkemizin çocuk kitapları şölenine 300'ü aşkın kitap kazandırdı. Kemalettin Tuğcu, çocuklarımıza okumayı sevdirmeyi başarmış bir yazar, gönüllü bir öğretmendi. Sevgi, şefkat, merhamet ve paylaşma duygularını aile çevresine odaklanarak yazmayı ısrarla sürdürdü. Yazarken ağladığı için okunurken de ağlatan bir yazardı. Bunun için de çok eleştirildi. Buna karşılık Kemalettin Tuğcu'yu çocuklarımız çok sevdi. Çünkü Tuğcu, içindeki çocuğun sevgi dolu dünyasından hiç ayrılmadı. Hayatı mutluluğa ayarlayan modern zamanların yürekli masalcısıydı. Hepimizin bir borcu var Kemalettin Tuğcu'ya. Dünden bugüne bütün okurlarının ve çocuklarımızın başı sağolsun...

Ataköy, 19 Ekim 1996 Kemalettin Tuğcu'yu Şişli Camisi'nde öğle namazından sonra kılınan cenaze namazını müteakip Çengelköyü'ndeki aile mezarlığına götürdük. 1940'tan bu yana birkaç neslin okuduğu Kemalettin Tuğcu'yu aile çevresi ve çok az sayıda dostu ile uğurladık. Çocukluğunda Tuğcu'nun kitaplarını okumuş okurları arasında yazarlardan da cenaze törenine katılan olmadı. İstanbul'un sonbahar yağmurları iyi ıslatır. Yağmurlu ve sisli bir günde uğurladık Kemalettin Tuğcu'yu. Çengelköyü Mezarlığı'nda son görevimizi yaparken de ısladık. Allah rahmet eylesin.

Nişantaşı, 21 Ekim 1996 Çocuk Vakfı, Çengelköyü'nde Kemalettin Tuğcu'nun evinin önünden geçen sokağa adının verilmesi için Üsküdar Belediyesine başvuruda bulunulmasına karar verdi. Belediye Başkanı Yılmaz Bayat Bey'i aradım, yardımcı olacağını söyledi. Türkiye genelinde özellikle yeni yapılacak ilkokullara adının verilmesi için Millî Eğitim Bakanlığı'na öneride bulunacağız.

Ataköy, 1 Kasım 1996 Vefatından sonra Bakırköy'deki Yunus Emre Kültür Merkezinde düzenlenen ilk anma programında torunu Ebru Uzunbaş, Tercüman Koleji öğrencileri ve bendeniz Kemalettin Tuğcu'yu andık. Ebru, gelişmelere açık bir insan olduğunu, bütün arkadaşlarının dedesi olduğunu; büyük bir sözlüktü, öğrendi ve öğretti, diye anlattı Tuğcu dedesini. Öğrenciler ise Tuğcu'yu şefkat öğretmeni ilan ettiler. Konuşmamda çocuklar için Kemalettin Tuğcu portresi çizmeye çalıştım. Herkes gibi merak ettiğim şu soruyu sorarak noktaladım konuşmamı: Kemalettin Tuğcu vefatından sonra da okunacak mı?

Ataköy, 5 Kasım 1996 Kemalettin Tuğcu, TÜYAP Kitap Fuarının gündemine Çocuk Vakfı Yayınlarının standı nedeniyle girebildi. Yönettiğim *İçindeki Çocuk İçin Yazan Adam: Kemalettin Tuğcu Oturumu*'nda İnci Enginün, Gülten Dayıoğlu, Fatih Erdoğan, Nemika Tuğcu, Turan Yüksel görüşlerini açıkladılar. Selim İleri'yi oturumun sonuna kadar bekledik ve gelmedi. Tuğcu ailesini hiç bugünkü kadar mutlu görmemiştim.

Bugünkü oturumun metnini *Kemalettin Tuğcu Armağan Kitabı*'na almalıyız. Oturumun önemli sonuçlarından biri ise İnci Enginün Hoca'nın 1977'de yönettiği Kemalettin Tuğcu yüksek lisans tezindeki görüşün Tuğcu'yu eksik tanıttığını kabul etmesiydi. İnci Hoca'nın şu cümlesi oturumun ortak kabulüydü: *Bir çocuk yazarı olarak Kemalettin Tuğcu görevini yapmış bir insandır...*

Ataköy, 7 Kasım 1996 Vefatından sonra Kemalettin Tuğcu ile ilgili ilk vefa yazısını Ali Sirmen yazmış. *Bugün benimle birlikte kim bilir kaç köhne sıksa oğlanın, örgülü kurdelahtı saçları ağarmış kızların yüreği öğle namazından sonra Şişli Camisi'nden çıkıp Çengelköyü Mezarlığı'na doğru yol alacaklar. Fakat Tuğcu'yu çok az köhne sıksa oğlan ve saçları ağarmış kızlar uğurladı. Bu vefasızlık bende tam anlamıyla hayal kırıklığı yarattı. (Milliyet gazetesi, 30 Ekim 1996)*

Ali Sirmen siteminde haklı; yağmurlu bir günde uğurladık Tuğcu'yu. Aile çevresi dışında çok azdık, mahcup olacak kadar az.

On beş günün sonunda yazılanlara bakınca da bu vefasızlığın kalem erbabında da sürdüğünü fark ettim: Vefatından sonra yazılarını okuyabildiğim yazılar: Refik Durbaş, Tunç Özgörener, Yusuf Çağlar, Fatma Karabıyık Barbarosoğlu, Muammer Erkul, Ali Çolak, Mevlâna İdris Zengin, H. Salih Zengin, Erol Özbilgen, Selim İleri, Gani Müjde. Refik Durbaş'ın yazısının başlığı ise *Çocukluk Arkadaşımı Kemalettin Tuğcu*. Kimin çocukluk arkadaşı değildi ki!

Ataköy, 30 Nisan 1997 Bugün, Kemalettin Tuğcu'nun doğduğu evin sokağına adının verilmesi nedeniyle tabela çakma töreni gerçekleşti. Ailesi adına oğlu Yaman Bey, Millî Eğitim Müdürü Ömer Balıbey, bendeniz ve Üsküdar Belediye Başkanı Yılmaz Bayat Bey ile bu vefa ödevi üzerine konuştuk. Yakındaki okuldan gelen öğrencilere Tuğcu kitapları hediye ettik. Bando eşliğinde Kemalettin Tuğcu Sokağı plakası çakılırken aile bireyleriyle duygulu anlar yaşadık. Ömer Balıbey, İstanbul'a yapılacak yeni okullardan birine Kemalettin Tuğcu'nun adının verileceğini müjdeledi. Güzel bir gündü, vefayı doyusya yaşadığımız güneşli güzel bir gündü...

Ataköy, 18 Ekim 1997 Kemalettin Tuğcu'nun okuru olmuş birkaç yazar dostumuzla ve aile yakınlarıyla Çengelköyü Mezarlığı'ndaki mezarlığını ziyaret ettik. Çocuk Vakfı, Tuğcu'ya vefa ödevini sürdürecektir. *Kemalettin Tuğcu Armağan Kitabı* hazırlamayı düşünüyoruz. Bugün, TRT Radyo 1'de Servet Somuncuoğlu'nun hazırladığı Kemalettin Tuğcu özel programı yayınlandı. 15.45-16.00 arasında yayınlanan radyo programı da bir ilk. Çünkü, TRT de Kemalettin Tuğcu'ya mikrofon ve ekranlarını kapalı tutmuş bir kurum. Tuğcu'nun tek örnek olmadığının farkındayım. 1977'nin 25 Nisan'ından bu yana TRT'de çalışıyorum. Engellemenin yazılı bir gerekçesini okumadığım hâlde Tuğcu'ya ambargo uygulanıyor. Oysa Kemalettin Tuğcu hakkında susulan bir yazar da değil. Aksine, hakkında çok konuşulan ve yazılan bir yazar. Ne yazık ki TRT'nin gizli sözleşmesine göre de yasaklı yazarlar arasında Kemalettin Tuğcu ilk sırada yer alıyor.

Ataköy, 18 Ağustos 1998 Kültür Bakanı İstemihan Talay'a Çocuk Vakfından gönderdiğimiz mektupla Kemalettin Tuğcu adına bir kütüphane düzenlenmesini talep etmiştik. Henüz Kültür Bakanlığından haber alamadık.

Nişantaşı, 6 Kasım 1998 Necdet Neydim'in *Kemalettin Tuğcu niye tartışılıyor? Karşı çıkılıyor? Ama bir o kadar da okunuyor* (Dünya Kitap, 6 Kasım 1998, sayı 85) yazısı, Tuğcu hakkında yazılmış olabildiğince nesnel yazılardan biri.